

Zápis zo stretnutia zainteresovaných aktérov Agendy 2030 k téme Udržateľné sídla a krajina v kontexte zmeny klímy

Miesto stretnutia: Mestský úrad vo Zvolene, 9. marca 2018

Prítomní: Juraj Zamkovský, Martina Barancová Paulíková, Martin Kvak, Jakub Dvorský, Jana Tóthová, Dagmar Weisová, Anna Tušimová, Miroslav Mojžiš, Valéria Bankóová, Martin Kinčeš, Karolína Miková, Dana Šimová,

Cieľ stretnutia: Validovať/ **podrobiť** oponentúre návrh priorit implementácie Agendy 2030 pre Slovensko [1]a vytvoriť podklad pre rozhodovanie Rady vlády pre Agendu 2030 pre udržateľný rozvoj s dôrazom na tému č. 4 – *Udržateľné sídla a krajina v kontexte zmeny klímy*.

Program:

10:00 – 11:40

Predstavenie implementačného rámca Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj

Valéria Bankóová, Odbor koordinácie Agendy 2030

Informácia o participačnom procese

Karolína Miková, facilitátorka PDCS, o. z.

Predstavenie návrhu prioritných tém implementácie Agendy 2030 pre Slovensko

Dana Šimová, konzultantka

Diskusia k navrhnutým prioritným témam – návrh zmien a doplnení, prípadne návrh horizontálnych princípov

12:00 – 14:00

Bližšie predstavenie témy Udržateľné sídla a krajina v kontexte zmeny klímy

Miroslav Mojžiš, ekonóm so zameraním na politiku regionálneho rozvoja a politiky EÚ

Diskusia – pripomienkovanie zarámčovania témy a návrh zmien a doplnení hlavných výziev

Sumarizácia záverov, dohody o ďalších krokoch

Záver

Hlavné pripomienky a návrhy v diskusii celkovému dokumentu :

- Účastníci upozornili na prípravu Národného investičného plánu, v rovnakom čase ako prebieha stanovovanie priorít implementácie Agendy 2030, čo je v rozpore s prezentovanou schémou nadväznosti jednotlivých dokumentov. Už v súčasnosti existujúci pilotný NIP, ktorý je vo fáze strategického posudzovania (SEA proces) a obsahuje návrhy veľkých infraštruktúrnych projektov, ktoré môžu byť v rozpore s prioritami implementácie Agendy 2030 (napr. diaľnice, ktoré môžu byť v rozpore z udržateľnou mobilitou). Ak je pilotný NIP iba mapovaním dopytu/ východiskového stavu/ pripravenosti rezortov z hľadiska rozpracovanosti projektov, tak by takto mal byť aj prezentovaný a malo by to byť v dokumente deklarované. Účastníci vyjadrili pochybnosti ohľadom reálnosti vyradovania projektov v súčasnosti zaradených do pilotného NIP, ktoré nebudú v súlade s prioritami implementácie Agendy 2030 dohodnutými v rámci participatívneho procesu (aj keď pilotný NIP neobsahuje alokáciu finančných prostriedkov na plánované projekty). Očakávaním účastníkov je, že základňou plánovania konkrétnych projektov je strategické plánovanie, ktoré vyžaduje adekvátny čas a výrazné zapojenie zainteresovaných aktérov.
- Zaznela výhrada voči rámcovaniu i názvu témy č. 1 *Udržateľný ekonomický rast pri starnúcej populácii a v meniacom sa globálnom prostredí*, ktorá ideovo nevychádza z Agendy 2030, ale zo záverov Svetového ekonomického fóra. Podľa účastníka takto rámcovaný prvý bod smeruje návrh implementácie Agendy 2030 na Slovensku v podstate v rozpore s pôvodným zámerom cieľov udržateľného rozvoja OSN (ktorých zámerom je limitovať ekonomický rast rámcom udržateľného rozvoja). Z diskusie vyplynuli návrhy na zmenu rámca z „udržateľného ekonomického rastu“ na, napríklad, „udržateľný (ekonomický) rozvoj“, prípadne „transformácia ekonomiky pre udržateľný rozvoj“. Účastníci navrhli nielen zmenu názvu, ale aj tomu prispôsobený obsah tejto témy v dokumente.
- Zaznel názor, že rozsah participácie na stanovovaní priorít implementácie Agendy 2030 je veľmi limitovaný a skôr by mal byť prezentovaný ako „konzultácie“ vzhľadom na obmedzenú mieru zasahovania do *Východísk prípravy národných priorít implementácie Agendy 2030*.
- Zaznelo upozornenie na absenciu témy kultúry v pripomienkovanom dokumente, súčasne iný účastník upozornil na dôležitosť prioritizácie možných tém a v tom prípade z hľadiska priorít rozvoja Slovenska tam táto téma nemusí nutne figurovať. Téma kultúry rovnako chýba v Agende 2030.
- Účastníkovi v predkladanom dokumente (ktorý má slúžiť ako zdôvodnenie navrhovaných priorít) chýba dôslednejšie spracovanie konkrétnych štrukturálnych problémov, ktoré sa týkajú prioritných tém dokumentu. Zaznel konkrétny príklad pomenovania príčin zlej dostupnosti a kvality potravín (spomenutej v téme Zdravie a kvalita života). Podľa účastníka nie je problémom nízka produkcia ekologického poľnohospodárstva, ale systémové bariéry v krajoch s najlepšou bonitou pôdy, ktoré vedú k nesebestačnosti týchto regiónov. Miestni nemajú možnosť produkovať potraviny a ak aj nejaká produkcia v regiónoch je, naráža na nemožnosť produkciu predať, keďže tomu bráni absencia maloobchodu. Obchodné reťazce znemožňujú malým producentom odbyt dopestovanej produkcie. Napríklad v obci, kde majú veľkú

školu, tá si musí vyberať dodávateľov na základe systému v ktorom je najdôležitejšia najnižšia cena. A tak deti dostávajú potraviny z hypermarketov, jogurty z Belgicka a miestni producenti nie sú schopní dostať do školy produkty dopestované na najkvalitnejšej pôde. Ide o problém nastavenia systémov, nie o problém nedostatku ekologického poľnohospodárstva, ako sa uvádza v dokumente. Zazneli aj ďalšie príklady týkajúce sa napojenosti na pitnú vodu či problému dostupnosti úradov a služieb v regiónoch, špecificky pre marginalizované skupiny.

- Podľa účastníka by mal dokument presadzovať **sebestačnosť regiónov**, nie až tak konkurencieschopnosť. Čím je región sebestačnejší v produkcii a práci, tým je menej zraniteľný (podpora endogénneho rozvoja). Investovanie verejných zdrojov do automobilového priemyslu, ktoré sa dnes javí ako výhodná investícia sa môže ľahko zmeniť na problém. Makroekonomický pohľad na Slovensko môže byť zavádzajúci, lebo nedostatočne zviditeľňuje problém zväčšujúcich sa regionálnych rozdielov. Ten je zjavný z narastajúceho počtu najmenej rozvinutých okresov.
- Podľa viacerých účastníkov je v dokumente podcenená formulácia vízie (rámcovo je naformulovaná v úvode dokumentu), teda, pomenovanie toho kam chceme smerovať, akou krajinou chceme byť. Vízie by bolo možné spracovať aj pre jednotlivé prioritné oblasti resp. presnejšie pomenované ciele pre jednotlivé priority. **Sebestačnosť** je dôležitá pri odolávaní megatrendom. Sebestačnosť by mala byť zakomponovaná do vízie, aké chceme Slovensko. Hlavným motívom by mohlo byť, že chceme posilniť sebestačnosť v jednotlivých oblastiach.
- Ďalšími v diskusii pomenovanými horizontálnymi princípmi, na ktorých by mal byť postavený rozvoj Slovenska do roku 2030 boli **bezpečnosť** v zmysle odolnosť/reziliencia, **silné, efektívne a proklientské inštitúcie**, rešpektujúce princíp **partnerstva a otvorenosti**.
- Za zásadnú bola označená pripomienka o priradení vysokej priority a zdôraznení potreby reziliencii a zvyšovania miery sebestačnosti (energetickej a ekonomickej) regiónov prostredníctvom posilňovania regionálnych kapacít a čiastočnej decentralizácie moci a inštitúcií, posilňovanie regionálnych inštitúcií (kompetenčnú aj fiškálnu decetralizáciu).
- V novonavrhnutej téme 6. Je podľa účastníkov potrebné deklarovať proeurópske smerovanie Slovenska.
- Požiadavka na zadefinovanie vzťahu Agendy 2030 k našim politikám – aké následky by malo nesplňanie jej požiadaviek.

Hlavné myšlienky prezentácie experta Miroslava Mojžiša, ktoré nie sú zachytené v prílohách:

- Expert upozornil na absenciu hlbšej úvahy o udržateľnom rozvoji a uviedol, že v texte absentuje kontext a jasný rámec, v ktorom má byť téma chápaná a riešená
- Pri obnoviteľných zdrojoch energie upozornil na absenciu témy udržateľnosti ich využívania a na obmedzené vysvetľovanie vývoja v oblasti energetiky výlučne cez kvantitatívne ciele vyplývajúce z európskej legislatívy.

- V súvislosti s vývojom v oblasti zmeny klímy na Slovensku absentuje úvaha o vplyve priebežnej reštrukturalizácie ekonomiky na produkciu emisií skleníkových plynov
- Navrhol doplnenie pojmu „dopravná služba“ aby bola explicitne uvedená tak dopravná infraštruktúra, ako aj dopravné služby pre obyvateľov.
- Požiadavka na presnejšiu definíciu cieľa dekarbonizácie.
- Výhrada voči nedostatočnému spracovaniu témy zhodnocovania odpadu. Podľa experta chýba viac štatistických údajov, kontext odpadového hospodárstva a hierarchia priorít. Expert odporúča doplniť informáciu o priradení najvyššej priority prevencii vzniku odpadu.
- Návrh otvorenia diskusie k téme znečistenia prostredia. Dokument sa zameriava primárne na ovzdušie bez analýzy znečistenia pôdy a vody. Zazneli návrhy na zaradenie odseku venovanému zachytávaniu a využívaniu dažďovej vody.
- V dokumente absentuje zmienka o environmentálnych záťažoch – o ich existencii, mapovaní a momentálnom stave.
- Rovnako pri adaptácii na dôsledky klimatickej zmeny absentuje zmienka o podpore ekosystémových opatrení a zelenej infraštruktúry.
- Expert hodnotí dokument ako konštatovanie východiskového stavu bez jeho zhodnotenia – upozorňuje na absenciu analýzy štatistických údajov a na makroekonomický štatistický prístup, ktorý podľa experta a aj ďalších účastníkov skresľuje celkový pohľad na problematiku.

Hlavné pripomienky a návrhy, ktoré zazneli v diskusii k téme č. 4 – Udržateľné sídla a krajina v kontexte zmeny klímy :

- Zaznela pripomienka na zdôraznenie témy vody v tejto téme, špecificky opatrenia na zadržiavanie vody v krajine.
- Podľa vyjadrenia účastníka je zmena klímy a problémy, ktoré zmena klímy predstavuje pre budúcnosť Slovenska v dokumente slabo vyargumentované a navodzujú dojem, že to nie je až tak zásadný problém.
- Zaznelo viacero návrhov na prerámcovanie témy výhradne na Zmierňovanie a (ale najmä na) adaptáciu na zmenu klímy (v sídlach a v krajine), a to špecificky na adaptáciu poľnohospodárstva na zmenu klímy, adaptáciu krajiny a sídel na zmenu klímy (vodozádržné opatrenia), zabezpečenie dostupnosti vody, energetická bezpečnosť a riziká vyplývajúce zo zlej reakcie na zmenu klímy (napr. využívanie biomasy a vody na tvorbu energie). Podľa účastníkov sa nedostatočne zdôrazňujú možné následky v prípade pasívneho prístupu Slovenska k problému zmeny klímy.
- Téma ochrany životného prostredia (napr. ochrana ovzdušia) podľa účastníka nie je až tak zásadná ako predchádzajúci bod.
- Návrh na zmenu rámcovania témy dopravy nie cez výstavbu diaľnic, ale cez zabezpečenie dopravnej obslužnosti a v kapitole rovnako chýbajú návrhy riešení spojené s elektromobilitou.
- Návrh spojiť druhú (Zabezpečenie spoľahlivej, udržateľnej, modernej a cenovo dostupnej energie) a piatu (Udržateľný, spoľahlivý a moderný systém energie pre všetkých) odrážku z výziev na „zabezpečenie udržateľnej, dostupnej a modernej energie pre všetkých (vrátane marginalizovaných skupín)“.

- Návrh na upravenie časti o udržateľnom využívaní ekosystémov, zachovania biodiverzity a podpory adaptačných opatrení na zmenu klímy s prihliadnutím na kontext adaptácie.
- Požiadavka na smerovanie opatrení do znižovania energetickej náročnosti a potreby, čo je kľúčovým momentom pri riešení otázok klímy.
- Diskusia o potrebe zaradiť ekosystémové služby, príkladom je predchádzanie nákladom s čistením vodných nádrží posilňovaním schopnosti zadržiavania vody lesmi a tým zabraňovaniu odnosu pôdy do nádrží, opeľovanie a pod.
- Požiadavka na zaradenie hodnotenia stavu vzdelávania v oblasti zmeny klímy a vyjadrenia potreby takéhoto vzdelávania na školách.
- Návrh na zaradenie časti o potrebe energetických a klimatických manažérov a plánovania na úrovni samospráv.
- Návrh zaradiť do témy komplexný prístup k mobilite.
- V kapitole je potrebné reflektovať fakt, že naplnenie našich záväzkov v znižovaní emisií o 20% je vo vzťahu k horizontu 2030 nedostatočný, je potrebné sa znižovaním intenzívne zaoberať.
- Návrh na presunutie témy znečistenia životného prostredia (ako širšieho determinantu zdravia) k téme č. 3 (Zdravie a kvalita života) v prípade zúženia témy č. 4 na klímu.
- Požiadavka na doplnenie dát k časti o energetickej chudobe do témy č. 5 (Eliminácia chudoby a sociálna inklúzia).
- Návrh na vyradenie posledného bodu v zozname hlavných výziev témy č. 4. – Podmienky pre inteligentné mestá a inteligentnú infraštruktúru z dôvodu irelevantnosti.
- Je potrebné v preambule ku každej z tém doplniť vzájomné prepojenia jednotlivých tém.

Účastníci, ktorí počas diskusie vyjadrili potrebu dlhšieho času na preštudovanie materiálu boli požiadaní, aby po stretnutí poslali svoje komentáre ku kapitole *Udržateľné sídla a krajina v kontexte zmeny klímy* ako aj k celému textu a v ideálnom prípade aj s referenciou na dáta podporujúce ich návrhy. Zaznela požiadavka na následné dopracovanie časti materiálu s podkladovými dátami ako východiskom na tvorbu stratégie.

Zápis spracoval Tomáš Hallon, Karolína Miková a Hana Zemanová

Miesto a dátum Zvolen 9. 3. 2018

---

[1]dokument [Východiská prípravy národných priorít implementácie Agendy 2030](#)